

# Eesti õigekirja põhireeglid I

Peeter Päll, juhtivkeelekorraldaja  
Eesti Keele Instituut | EKI

---

eesti keele õpetajate teabepäev  
2. oktoobril 2024



# Sisukord

- Põhireeglite saamislugu
- Põhireegli struktuur
- Reeglite ulatus
- Olulisimad täpsustused:
  - Häälikute märkimine
  - Nimetuletised
  - Algustäheortograafia
- Küsimused

# ” Saamislugu

- Idee eristada oluline mitteolulisest – tuumikosa, mida peaks vähemalt teadma gümnaasiumilõpetaja
- Põhireeglite väljatöötamine algas mais 2022 EKIs. Reeglistikku arutati mitmel puhul emakeeleõpetajate ja metoodikutega. Emakeele Seltsi keeleteoimkond kiitis reeglid heaks 6. märtsil 2024
- Laiendatud õigekirjareeglitega kooskõlastamine (algustäheortograafia osas veel tegemisel)
- Põhireeglid:
  - kindla ülesehitusega
  - kokkusurutud sõnastus
  - võimalikult lihtne tekst

# Põhireegli struktuur

- Reeglil on nimetus (nt kaashäälikuühendi reegel) ja number (nt 4)
- Reegel võib koosneda järgmistest osistest:
  - **Reegli enda tekst** (1–3 lauset) koos mõne näitega
  - **Erandid** – kõrvalekalded reeglist
  - **Märkused** – täpsustavad reegli rakendamist
  - **Sõnaseletused** – grammatiliste jm terminite kohta, mille kasutamine on vältimatu

# Reeglite ulatus

- Üldreeglid (tähestik)
- Häälikute märkimise reeglid (pikkus; k, p, t jm häälikud; ühendid, liitsõnad, liited jne)
- Muud täheortograafia reeglid (silbitamine, poolitamine, vöör- ja tsitaatsõnad, vöörnimed, nimetuletised)
- Algustähereeglid
- Kokku- ja lahkukirjutuse reeglid
- Arvukirjutuse reeglid
- Kirjavahemärkide reeglid (lauses, sõnas)

# Olulisimad täpsustused

- Üldpõhimõte oli lähtuda kehtivast õigekirjatavast, st mitte muuta seniseid reegleid
- Täpsustused ja lihtsustused:
  - häälikute märkimine – loobutud on ülipika hääliku mõistest
  - nimetuletiste reegel – lihtsustatud sidekriipsuga ja sõnavahega nimedest tuletamise reegleid
  - algustähereeglid – koondatud
  - kokku- ja lahkukirjutuse reeglid – sisueristus + vormist tingitud juhtumid

# Häälikute märkimine

- Need reeglid ei ole tuupimiseks, vaid selleks, et määratleda eesti keele uus kirjaviis.
- Häälikud võivad olla lühikesed või pikad (mitte ülipikad), pikkade häälikutega silbid võivad olla kahes eri silbivältes
- Kolm silbivälde: I (lühikeste häälikutega rõhusilp), II ja III (pikkade häälikutega rõhusilbid)
- Nt 1: lina – linna – linna /fonol. lina – liña – l`iña/
- Nt 2: kabi – kapi – kappi /fonol. kapi – kaḗi – k`aḗi/
- Nt 3: vala – vaala – vaala /fonol. vala – vāla – v`āla/
- Nt 4: sedel – teete – leete /fonol. setel – tēte – l`ēte/

# Nimetuletiste reegel (21)

- **Enne** (võõrnimetuletised)
- mitmesõnalised kokku v sidekriipsuga, sidekriipsulised kokku: Mona Lisa > *mona-lisalik* ~ *monalisalik*, papa Carlo > *papa-carlolik* ~ *papacarlolik*, Baden-Baden > *badenbadenlik*, Põhja-Itaalia > *põhjaitaalialik*
- **Nüüd** (nimetuletised)
- mitmesõnalised v sidekriipsulised kokku v sidekriipsuga: *monalisalik* ~ *mona-lisalik*, *papacarlolik* ~ *papa-carlolik*, *badenbadenlik* ~ *baden-badenlik*, *põhjaitaalialik* ~ *põhja-itaalialik*; *konradmäelik* ~ *konrad-mäelik*, *kohtla-järvelane* ~ *kohtlajärvelane*



# ” Algustähereeglid 1

- Muutunud ei ole mitte niivõrd sisu kui esitusviis
- Kõik seniste reeglite kohased keelendid on õiged ka põhireeglite kohaselt, aga põhireeglid võimaldavad suuremat paindlikkust kirjutaja väljendussoovi arvestamisel
- Reeglid on koondatud kolme algustähemalli alla:
  - nimetused (vVV)
  - nimed (SSS, sh üldjuhul ka liigisõna)
  - pealkirjad („SvV“)

# Algustähereeglid 2

- Asutuse jne nimetused **enne**:
- üldjuhul väiketäheline mall, ametlikkuse ja täielikkuse näitamiseks suurtäheline mall, k.a liigisõnad
- **nüüd**: nimed (suurtäheline mall) või nimetused (väiketäheline mall), sj nimetused ei ole unikaalsed (*Eesti pank*), nimetused on (*Eesti Pank*)
- Liigisõnad **enne**: vaikimisi väiketähelised (*Pirita jõgi*), erandiks asutuse jne ametlikud nimetused (*Harjumaa Muuseum*)
- **nüüd**: nime osana suurtähelised, v.a kohanimed jm liigid

# Algustähereeglid 3

- Väiketähelised liigisõnad
  - kohanimedes (*Pirita jõgi*)
  - kaubanimedes (*Kodukandi leib*)
  - üksiksõidukite nimedes (*jäälõhkuja Suur Tõll*)
  - ehitiste nimedes (*Punane torn*)
  - autasude nimedes (*Valgeristi teenetemärk*)
  - ürituste nimedes (*Pimedate Ööde filmifestival*)

# Algustähereeglid 4

- Lahtisi küsimusi
  - Kuidas suhtuda lühinimedesse? (vt teatmik > õigekirjaprobleeme > algustäheortograafia)
    - *r/Reformierakond, t/Tehnikaülikool, l/Linnateater*
  - Iseseisva asutuse eristamine allüksustest
    - *Tartu Ülikooli K/keemia I/instituut*